

Od pedagoškog tečaja do sveučilišnog studija

mr. sc. Branimir Mendeš, pročelnik Odsjeka za predškolski odgoj
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Osnivanje prvih ustanova predškolskog odgoja ukazalo je na potrebu za obrazovanjem posebnog pedagoškog osoblja. Pročitajte kako su se koncepcije obrazovanja odgajatelja mijenjale od prvih početaka do današnjih dana.

Tečaj za zabavišne učiteljice

Školske godine 1880./1881. pokrenut je prvi tečaj za obrazovanje zabavišnih učiteljica. Djelovao je pri Ženskoj učiteljskoj školi sestara milosrdnica u Zagrebu. Tijekom jedne školske godine polaznice su stjecale temeljna pedagoška znanja i vještine za rad u dječjim zabavištima (npr. teorija rada u zabavištu, crtanje i ručni rad, pjevanje i sviranje, pouke o zdravlju, gimnastika i tjelesno vježbanje). Uvjet za upis tečaja bila je završena ženska škola, niža gimnazija ili građanska škola. Kroz ove tečajeve obrazovan je prvi stručni kadar za rad u predškolskim ustanovama.

Škola za nastavnice malih škola u Rudama

U razdoblju tridesetih godina 20. stoljeća osnovan je veći broj tzv. dječjih skloništa. U njima se provodio odgojni rad prema naprednim pedagoškim shvaćanjima tog vremena. Za potrebe dječjih skloništa bio je izrađen je i programski dokument u kojem se navode okvirni odgojni sadržaji raspoređeni prema načelu godišnjih doba. U odgojni rad unose se različite igre: slobodna, didaktička, pokretna i dr. Kako za rad u dječjim skloništima nije bilo posebno školovanog osoblja, već su rad izvodile učiteljice sa završenom učiteljskom školom, Savjet za socijalnu politiku Banovine Hrvatske osnovao je

u selu Rude kraj Samobora Školu za nastavnice malih škola 1939. godine. Obrazovanje je trajalo dvije školske godine s predviđenim sustavom dopunskog usavršavanja. 'Osnivanje i razvoj ove škole u svakom smislu bio je zajednički rad nastavnika, učenica i roditelja – a njena je osnovna karakteristika, da je njen cjelokupni i teoretski i praktični rad polazio od potreba radničke i seljačke porodice na osnovu njenih ekonomskih, kulturnih i socijalnih problema' (Marinić, 1960, 12). U školi su kao nastavnici djelovali istaknutu pedagogi, psiholozi i liječnici te stručnjaci za glazbu, ritmiku i tjelesno vježbanje te učiteljice iz različitih dječjih skloništa. Škola je prestala djelovati tijekom Drugog svjetskog rata.

Socijalno-pedagoška škola u Zagrebu

Završetkom Drugog svjetskog rata osjetila se velika potreba za predškolskim ustanovama. S jedne strane trebalo je zbrinuti velik broj djece koja su ostala bez roditelja uslijed ratnih zbivanja, a s druge strane javila se potreba za zbrinjavanjem predškolske djece dok su njihovi roditelji na poslu. Mreža različitih predškolskih ustanova naglo se počela širiti (zabavišta, obdaništa, jaslice). U drugoj polovici 1945. godine Ministarstvo socijalne politike NR Hrvatske osnovalo je Socijalno-pedagošku školu u Zagrebu koja je

putem različitih tečajeva osposobljava prvi stručni kadar za rad u predškolske ustanove. Uvjet za upis na tečaj bila je završena niža srednja škola. Socijalno-pedagoška škola početkom 1946. godine prerasla je u Školu za odgajatelje Ministarstva socijalne politike NR Hrvatske.

Škola za odgajatelje Ministarstva socijalne politike NR Hrvatske u Zagrebu

Škola za odgajatelje djelovala je do 1949. godine. Nastavila je s izvedbom različitih tečajeva za osposobljavanje odgajatelja. 'Težište rada na tečajevima se, ponajprije stavlja na elementarno teorijsko pedagoško-psihološko obrazovanje, te još više, na metodičko osposobljavanje za praktično izvođenje odgojno-obrazovnog rada u dječjim obdaništima, dječjim vrtićima što djeluju u sastavu obdaništa i dječjim zabavištima' (Lipovac 1985, 179). Tijekom školske godine 1947./48. i 1948./49. pri Učiteljskoj školi u Zagrebu djelovali su bifurkacijski odjeli za odgajatelje.

Škola za odgajatelje u Zagrebu

Školske godine 1949./50. u Zagrebu je započela s radom Škola za odgajatelje. Škola je imala razinu potpune srednje škole, a školovanje je trajalo četiri godine. Završetkom školovanja učenice su stjecale kompetencije za rad u predškolskim ustanovama tu

su bile izjednačene s maturanticama učiteljskih škola. Škola je djelovala do školske godine 1976./77. 'Težište pedagoške grupe predmeta u ovim školama postavljeno je na problematiku odgoja djece predškolske dobi, a to je učinjeno i nekim nastavnim predmetima, kao npr. u književnosti, ručnom radu, likovnom, muzičkom i fizičkom odgoju' (Franković, i sur., 1963, 985).

Pedagoška akademija

Zahtjev za potrebom obrazovanja odgajatelja predškolske djece na višoj razini, istaknut krajem pedesetih godina, ispunjen je školske godine 1968./69. kad je na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu pokrenut studij predškolskog odgoja. Studij je trajao dvije godine. Prvih godina studij se izvodio kao izvanredni studij, da bi potom bio organiziran i kao redoviti. Od školske godine 1971./72. studij se izvodio i na pedagoškim akademijama u Splitu, Rijeci i Osijeku. Nastavni plan i program sastojao se od zajedničkog i posebnog studija. Zajednički studij sadrži osam kolegija: Filozofija, Sociologija, Pedagogija, Didaktika (prilagođena studiju), Psihologija djetinjstva i mladosti, Pedagoška psihologija, Fizički odgoj i Predvojnička obuka). Posebni studij sadrži trinaest kolegija: Predškolska pedagogija, Psihologija ranog djetinjstva, Metodika odgojno-obrazovnog rada, Kultura usmenog izraza, Scenski izraz i lutkarstvo, Filmska i RTV kultura, Dječja književnost, Likovni odgoj s metodikom, Muzički odgoj s metodikom, Gitara, Fizički odgoj s metodikom, Higijena predškolskog djeteta i Tehničke vježbe.

Nastavnički fakulteti

Nakon prestanka djelovanja Pedagoških akademija odgajatelji su se školovali na nastavničkim fakultetima. Godine 1978. stupio je na snagu nastavni plan i program koji je predvidio kolegije raspoređene na tzv. opće (npr. tjelesni odgoj), zajedničke (npr. opća pedagogija) te stručno-metodičke programske osnove (npr. predškolska pedagogija). Završetkom studija stjecao se stručni naziv odgajatelj

predškolske djece. Kolegiji zastupljeni u ovom nastavnom planu i programu ostali su nepromijenjeni u odnosu na prethodni. Početkom osamdesetih godina reformirao se postojeći model obrazovanja odgajatelja predškolske djece na način da se povezalo obrazovanje na srednjoškolskoj razini s onim na visokoškolskoj razini putem tzv. programskog kontinuiteta u trajanju od šest školskih godina (četiri godine u srednjoj školi + dvije na fakultetu). Ovaj model se zadržao do početka devedesetih godina. Polaznici su upisivali obrazovni program nakon završene osnovne škole te dvije godine (1. i 2. razred) polazili predmete zajedničkih programskih osnova s blagim uvođenjem u struku kroz sadržaje likovne i glazbene kulture te stručne prakse nakon čega su izabirali smjer (predškolski odgoj i razredna nastava) kojeg su, po završetku srednjoškolskog obrazovanja, nastavljali na 5. i 6. godini (odnosno prvoj i drugoj godini studija). Reformiranjem sustava srednjeg obrazovanja početkom devedesetih godina napušten je ovaj model. Nekoliko narednih godina postojeće

mr. sc. Branimir Mendeš viši je predavač i pročelnik Odsjeka za predškolski odgoj na Filozofskom fakultetu u Splitu. Doktorand je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. U postupku je izrade doktorskog rada na temu 'Povijesni razvoj koncepcija obrazovanja odgojitelja predškolske djece u Hrvatskoj do 2005. godine' (mentorica doc. dr. sc. Koraljka Posavec). Uže područje interesa: povijesni kontekst institucijskog predškolskog odgoja, kurikulumi obrazovanja odgajatelja djece rane i predškolske dobi i teme iz novije nacionalne povijesti pedagogije. Autor je jedne knjige, urednik dviju znanstvenih monografija i jednog zbornika radova te dvadesetak priloga u časopisima i zbornicima. Član je uredništva časopisa 'Školski vjesnik'.

šestogodišnje školovanje svedeno je na dvogodišnji studij predškolskog odgoja.

Visoke učiteljske škole / Učiteljska akademija u Zagrebu

Krajem devedesetih godina studij predškolskog odgoja i razredne nastave izvodio se pri Visokim učiteljskim školama (Split, Zadar, Pula, Rijeka, Osijek, Čakovec, Petrinja) te Učiteljskoj akademiji u Zagrebu. Trajao je dvije akademske godine. Velik iskorak naprijed napravile su Visoke učiteljske škole u Rijeci i Osijeku koje su započele s provedbom trogodišnjeg studija. Godine 2005., u skladu s reformom visokog obrazovanja prema načelima Bolonjskog procesa, započinje se s izvedbom stručnog studija predškolskog odgoja u trogodišnjem trajanju u svim sveučilišnim centrima.

Umjesto zaključka

Akademske godine 2009./10. Učiteljski fakulteti u Osijeku i Rijeci započinju s izvedbom preddiplomskog sveučilišnog studija a potom i diplomskog sveučilišnog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Nešto kasnije nove studijske programe implementirao je i Učiteljski fakultet u Zagrebu. Ovim korakom ostvaruje se mogućnost vertikalne prohodnosti u obrazovnom sustavu odgajatelja, što donosi golem napredak i još jedan doprinos razvoju profesije, a odgajatelji po prvi put u povijesti mogu napredovati do razine doktorata znanosti.

Literatura:

1. Franković, D. /ur./ (1958.): *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
2. Franković, D., Predrag, Z. i Šimleša, P. /ur./ (1963.): *Enciklopedijski rječnik pedagogije*, Zagreb: Matica hrvatska.
3. Jelić, S. (1947.): Škola za odgajatelje u Zagrebu, *Žena u borbi*, vol. 5 (35): 7-9.
4. Leko, I. (1966.): *Osnove sistema školstva i obrazovanja*, Zagreb: Školska knjiga.
5. Lipovac, M. (1985.): *Predškolski odgoj u Hrvatskoj*, Zagreb: Narodne novine, Zagreb i Osijek: Pedagoški fakultet.
6. Marinić, T. (1960.): Predškolski odgoj u Jugoslaviji, *Predškolsko dete*, vol. 10 (1-2-3): 5-17.
7. Milanović, M., Stričević, I., Maleš, D. i Sekulić-Majurec, A. (2001.): *Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj*, Zagreb: Zrnoprint.

Pripremili smo za vas